

Fra Klubbens besøg i Sønderjylland 5. oktober – 7. oktober 2015

Klub 60+ har i tidens løb besøgt bl. a. institutioner under Fødevarerministeriet og Klubbens bestyrelse var i foråret 2015 blevet opmærksom på Fødevarerministeriets dengang eneste tilbageværende institution i provinsen: ”Tønderkontoret” eller som det officielt hedder for tiden ”Enheden for Natur og Jordfordeling”. Kontoret, der blev oprettet i 1920’erne, er en del af NaturErhvervstyrelsen. Inden besøget nåede at blive gennemført, var Fødevarerministeriet og Miljøministeriet blevet lagt sammen, og regeringen havde besluttet en større udflytning til provinsen af statsinstitutioner, hvilket også berører ”Tønderkontoret”.

Ud over besøget på ”Tønderkontoret” besøgte Klubben også en række seværdigheder i det sydvestlige Sønderjylland.

Turen foregik i ”egen” bus fra Friheden station, hvor alle deltagerne var mødt op i god tid. Efter et enkelt stop undervejs nåede bussen ved frokosttid til Sønderjyllands flade marskegne ved Hjørnekroen i Højer. Kroen ligger i et hjørne, hvor tre kog støder sammen.

Om eftermiddagen var der udflugt til Tøndermarsken, Margrethekog og Vadehavet ved Vidåslusen ved Højer og det fremskudte dige. Udflugten var arrangeret og guidet af *Kristian Eg Gadegaard fra NaturErhvervstyrelsen i Tønder*. I Tøndermarsken så vi lige uden for Tønder bag et nyt beskyttelsesdige et naturbeskyttelsesprojekt til bevarelse af en af Europas mest truede fiskearter, snæblen.

Snæblen kan ikke springe, som laksen, og spærringer i åløbene begrænser derfor snæblens gyde- og yngleområder. Projektet er finansieret hovedsagelig af EU-Life, men også den danske stat og en række sydvestjyske kommuner m. fl. har ydet tilskud. Projektet har fjernet eller begrænset 13 menneskeskabte spærringer i Varde å, Sneum å, Ribe å og Vidåen. Projektet har givet snæblen adgang til 130 km gydeområder, en

tredobling af de hidtige gydeområder. 30 km vandløb er retableret eller genslynget, herunder en naturgenopretning af Varde å over 20 km. Opvækstområderne for snæblens yngel er fordoblet. LIFE-ordningen er en ordning, hvorefter EU har udpeget en række naturområder i Europa, der skal beskyttes på grund af sjældne eller truede arter, eller naturområder, der er sjældne.

Klub 60+

Pensionistforening for tidligere medarbejdere i Fødevareministeriet og for nuværende 60+ medarbejdere

Når man er i det sydlige Sønderjyl-grænsedragning midt ned gennem grænsestenen midt i vejen stå med Preussen. (Preussen blev først ned-2. verdenskrig).

land, skal man også se den særlige gaden i Rudbøl. Her kan man ved det ene ben i Danmark og det andet i lagt i forbindelse med afslutningen af

Ved Vidåslusen er som mange andre steder i Sønderjylland en stormflodssøjle. Denne viser de fire stormfloder, der kom efter etableringen af det fremskudte dige. Stormfloder er forekommet mange gange langs Vesterhavskysten. Den først kendte kom i 1162. Den mest omtalte kom 200 år senere i 1362 og kaldes "De grote Mandrænke". 100.000 menneske menes omkommet ved Vadehavskysten ved den lejlighed og 30 kirkesogne forsvandt i havet. Det fremskudte dige blev etableret efter, at det i 1976 blev nødvendigt under en stormflod at evakuere befolkningen i Tønder og omegn ved en vandstandsforhøjelse på 5 meter.

Under opholdet ved Vidåslusen blev der serveret en sønderjysk specialitet "Solæg", egentlig fra tysk Soleier = saltæg. (Æggene koges i 20 min med skalotteløg; æggene stødes, så de får en revne og lægges i en meget kraftig saltlage. Æggene deles i to halve, blommen fjernes og hulningen fyldes med olie, eddike salt, peber og sennep; den halve blomme lægges over som låg; hver halvdel indtages med fingrene som en godbid gerne med snaps til. "De æ gallt glant mæ saen et pa soelech å naue smo naue te" som det siges på den lokale dialekt.

Senere på eftermiddagen indtraf et af turens mange højdepunkter "Sort sol over Vadehavet" set fra et dige ved Magisterkogen ved Aventoft med *Anja Kjølby fra Sort Safari som guide*. Sort sol indtræffer, når stærene samler sig i flokke for at gå til ro for natten. Der kan være 1 million stære i sådan en flok. Det var et imponerende syn, og begivenheden blev kyndigt kommenteret af guiden. Vejret var godt og stærene viste stor formationsflyvekunst. Ved Vadehavet kan man også se meget store flokke af andre fugle på træk.

Efter Sort Sol indlogeredes deltagerne på Hotel Tønderhus.

Den næste dag, om tirsdagen, fandt besøget hos "Enheden for Natur og Jordfordeling" sted. *Enhedschef Lene Sørensen* orienterede om de senere års kraftige ekspansion i kontorets opgaver og tilførsel af arbejdskraft til nu ca. 100 årsværk. Desuden blev vi orienteret om de af regeringen nyligt besluttede udflytninger af ca. 3.900 årsværk, hvoraf NaturErhverv må afgive næsten 400 årsværk til Sønderjylland. Hovedparten til Augustenborg, men også netto 20 til Tønder.

Formand: Jørgen Skovgaard Nielsen, Parkovsvej 52, 2820 Gentofte. Tlf. 29 65 39 10. E-mail: jornie@mail.dk
Næstformand: Dorte Marboe Hebgen, Strandgårdsvej 26, 3050 Humlebæk. Tlf. 49 19 20 44. E-mail: dorte@hebgen.dk
Kasserer: Anette Velbak, Plantagevej 14, 2800 Lyngby. Tlf. 45 87 29 50. E-mail: avelbak@mail.dk.
Sekretær: Ann Hoffmeyer Rask, Vemmeltoftevej 1, 2665 Vallensbæk Strand. Tlf. 43 73 94 03. E-mail: ann@nordalrask.dk
Foreningens Bank: NORDEA, Espergærde Afdeling. Reg.nr. 2313 konto nr. 5908-711-914
Hjemmeside: www.Klub60Plus.dk

Jordfordelingsplanlægger Carsten Andersen fortalte om jordfordelingsprojekter ud fra et aktuelt projekt omkring Simested Å, og illustrerede hvor mange ejendomme, der kan indgå i en jordfordeling, og hvor stort puslespillet er i antal jordlodder og dermed lodsejere. Det kan kræve rigtig lang tid, stor tålmodighed, overtalelsesevner og fantasi før en landmand er parat til at deltage i en jordfordeling. Det er et særligt aspekt, at jordfordeling nu i modsætning til tidligere har mere fokus på naturgenopretning end på forbedring af landbrugsdriften.

Mona Tranekjer; Ledelsesstedfortræder i Arealtilskudsenheden, fortalte om miljøvenlige tilskudsordninger, hvis formål er at beskytte natur og miljø i særligt følsomme landbrugsområder. Landmænd kan søge tilskud til udtagning af agerjord og pleje med afgræsning eller høslæt, beskytte vandløb mod forurening med pesticider, nedsættelse af udvaskning af kvælstof. Det blev klart, at miljøplanlægning i jordbrugsdriften er meget væsentlig.

Tina Juul, Ordningsansvarlig i Projektilskudsenheden, fortalte bl.a. om naturgenopretningsprojekter, der fører vandstanden tilbage til situationen før etablering af afvandringsgrøfter og dræning. Hun omtalte også et projekt, der indebærer genetablering af en å i forbindelse med en sø. Da projektet var færdigt, viste det sig imidlertid, at vandet løb i den modsatte retning af den tilsigtede. Naturen udvikler sig hele tiden og skal vedligeholdes. En projektperiode vil derfor normalt blive afløst af en opretholdelsesperiode.

Besøget sluttede med en god frokost i kantinen.

Om eftermiddagen så vi et naturgenopretningsprojekt, som Tønder kommune efter en jordfordeling har stået for i Sølsted Mose med *miljømedarbejder Ole Ottosen fra Tønder kommune og naturvejleder Hans Tonnesen som guider*. Projektet gik ud på at genskabe hedehøjmosen, og dette sker ved træfældning, afgræsning og etablering af højere vandstand. I mosen yngler mange fuglearter, løvsanger, bynkefugl, fyrremejse og horsegøgen; sjældne planter vokser i den sure mose, mosgøgeurt og moseporse og soldug, der er kødædende. Deltagerne gik omkring 4 km i mosen, mens blæst og regn tiltog.

Fra mosen kørtes videre til Trøjborg, engang et stort og rigt gods fra 1347, nu Sønderjyllands største ruin. Vi fik en interessant introduktion til stedets historie af den nuværende ejer af Trøjborg Hovedgård *Søren Degn Clausen*. Navnet Trøjborg skal være hentet fra Homers Troja (Trojaborg).

Klub 60+

Pensionistforening for tidligere medarbejdere i Fødevareministeriet og for nuværende 60+ medarbejdere

Fra dronning Margrethe d. 1's tid tilhørte borgen Ribe bispestol, ved reformationen overgik den til staten og blev givet i forlening til bl.a. Daniel Rantzau. Slottet blev nedbrudt af en senere ejer i 1854. Avlsgårdens lade er bemærkelsesværdig ved sine meget solide tømmerkonstruktioner med et så voldsomt materialeforbrug, at laden af arkitekt Ferdinand Meldahl blev kaldt "tømmermagasinet". Den imponerende bygning bruges nu til forskellige festligheder og koncerter m.v.

Næste holdt blev gjort ved Møgeltønder kirke, hvor *kirketjener og graver Jens Nissen* fortalte om kirkens historie og udstyr. Kirken har i koret ganske mange kalkmalerier, der er meget kraftigt restaurerede og til dels nytegnede i 1890'erne. Det mest bemærkelsesværdige ved kirken er dog nok pulpiturene (balkonerne), der blev betalt - sponsoreret - af borgerne, som så til gengæld blev nævnt ved navn under pulpiturenes billedfelter. Særlig grev Schacks pulpitur kaldet "Grevindens Stolbur" er fremtrædende med egen indgang - og udgang - gennem et lille trappehus på kirkens nordside. På det flade loft er et stort maleri fra 1740. Døbefontens himmel kan sænkes ned over fonten og derved forhindre tyveri af det indviede vand. Orglet fra 1679 spiller endnu og fra tårnet høres endnu kirkeklokken fra 1333. Klokken blev i 1917 reddet af grev Schack fra at blive omsmeltet til den tyske rustningsindustri.

Schackenborg var indtil det overgik til kongehuset i greverne Schacks besiddelse i 11 generationer fra 1661. Dengang hed godset Møgeltønderhus, ikke at forveksle med Tønderhus. (Møgeltønder var "Store Tønder", medens Tønder oprindeligt blev kaldt "Lille Tønder"). Møgeltønderhus var i middelalderen ribebispens borg, men var ved reformationen overgået til staten. Hans Schack (1609 - 1676) var af gammel tysk adelsslægt nævnt 1162, med militær uddannelse i Frankrig og andre lande, hjemkaldt i 1650 for som feltherre af europæisk berømmelse at overtage ledelsen af det danske krigsvæsen. Han var en væsentlig årsag til, at svenskernes storm på København 11. februar 1659 blev afvist. Den senere tilbageerobring af Fyn og den endelige sejr over svenskerne skyldes især Hans Schack. Som "årlig løn og besoldning" fik han overladt Møgeltønderhus som len for 6.000 rdl. på livstid. Kort tid efter købte han imidlertid Møgeltønderhus, rev borgen ned og byggede den nuværende hovedbygning, der var færdig 1666.

På vejen tilbage til hotellet gjordes holdt ved Slotfelt-laden under Schackenborg. Laden er bygget tæt ved det sted, hvor det lange guldhorn blev fundet af Kristine (Stine) Svendsdatter den 20. juli 1639 og det korte af Erik (Jerk) Lassen den 21. april 1734. Begge horn blev indleveret til kongen, der gav Stine et rødt skørt og Jerk 200 rdl. (100 år senere) som findeløn. Hornene blev stjålet den 4. maj 1802 og omsmeltet. Guldets vægt var 6,8 kg. I laden kørte en film om ladens renove-

Formand: Jørgen Skovgaard Nielsen, Parkovsvej 52, 2820 Gentofte. Tlf. 29 65 39 10. E-mail: jornie@mail.dk
Næstformand: Dorte Marboe Hebgen, Strandgårdsvej 26, 3050 Humlebæk. Tlf. 49 19 20 44. E-mail: dorte@hebgen.dk
Kasserer: Anette Velbak, Plantagevej 14, 2800 Lyngby. Tlf. 45 87 29 50. E-mail: avelbak@mail.dk.
Sekretær: Ann Hoffmeyer Rask, Vemmeltoftevej 1, 2665 Vallensbæk Strand. Tlf. 43 73 94 03. E-mail: ann@nordalrask.dk
Foreningens Bank: NORDEA, Esbjerggade Afdeling. Reg.nr. 2313 konto nr. 5908-711-914
Hjemmeside: www.Klub60Plus.dk

Klub 60+

Pensionistforening for tidligere medarbejdere i Fødevareministeriet og for nuværende 60+ medarbejdere

ring efter bl.a. stormskader og om guldhornene, indledt af prins Joakim. Slotfelt-laden er bemærkelsesværdig ved sin tagkonstruktion, en plankespærkonstruktion, der giver mulighed for meget stor spændvidde. Ideen bag konstruktionen er fra 1561 og ved Thomas Jeffersons og Benjamin Franklins mellemkomst blev systemet anvendt i Capitol.

Onsdag formiddag stod valget mellem en vandring i Tønders gader for at se på byens berømte huse og især dørportaler eller et besøg på museet i Tønder. På grund af vejret blev det for de flestes vedkommende til museet, hvis officielle navn er "Museum Sønderjylland. Kulturhistorie Tønder og Kunstmuseet i Tønder". I museet indgår den sidste bevarede rest af slottet eller borgen Tønderhus, portbygningen, samt en række nyere museumsbygninger. I museet er der en omfattende samling af møbler, vitrineskabe, standure, og en hel etage er helliget kakler. På en anden etage vises byfængslet i sin oprindelige placering og med sit oprindelige udstyr. Museet råder over en betragtelig samling af guldsmede og især sølvsmedearbejder. Naturligvis har museet også en stor samling af de berømte Tønderkniplinger og genstande vedrørende kniplingskunsten. Den største samling findes dog i museets afdeling i midtbyen i Drøhses Hus. I museets have er med bøgéhække angivet fundamenterne fra borgen Tønderhus.

Byens gamle vandtårn er i 8 etager og indrettet med en udstilling af møbeldesigneren Hans J. Wegners arbejder. Wegner er født, opvokset og uddannet til snedker i Tønder. Udstillingen omfatter 37 af hans bedste stoledesigns. Øverst i vandtårnet er der 360 graders imponerende panoramaudsigt. Det er påfaldende, hvor fladt landskabet er, og hvor sårbart, det er overfor vandstigninger.

Det sidste punkt inden hjemturen til København var et besøg på Hohenwarte, en tidligere statslig planteavlfsforsøgsstation, lidt syd for Højer, opført 1878. Nu er stedet i privat eje og anvendes til afholdelse af festligheder og til bondegårdsferie "all inklusive": hestevognskørsel, fiskeri, sejlads på åen m.v. Hohenwarte ligger 50 meter fra Vidåen med 2 km til det nye dige og 7 km til Rudbøl. Efter at vi havde nydt stedets buffet, gik turen på ny østover mod Friheden station, hvortil bussen ankom ca. kl. 18.

Det havde været en meget spændende tur med mange og usædvanlige oplevelser. Det var ikke en afslappende ferietur, men det fastlagte program fungerede meget fint og udbyttet var stort.

Formand: Jørgen Skovgaard Nielsen
Næstformand: Dorte Marboe Hebgren
Kasserer: Anette Velbak, Plantagerne
Sekretær: Ann Hoffmeyer Rask, Nordalrask
Foreningens Bank: NORDEA, Esbjerg Afdeling, Reg.nr. 2313 konto nr. 5908-711-914
Hjemmeside: www.Klub60Plus.dk
E-mail: nie@mail.dk
dorte@hebgren.dk
k.ann@nordalrask.dk